

AZ EMBERI JOGOK EURÓPAI BÍRÓSÁGÁNAK ÍTÉLETEIBŐL

AZ EGYEZMÉNY 3. CIKKE A KÍNZÁS TILALMA

*O'Keefe Írország elleni ügye*¹

Az ügy körülményei. A kérelmező egy állami fenntartású, de felekezeti általános iskolában szexuális zaklatásnak volt kitéve LH zeneóráin 1973 januárjától 1973 közepéig, körülbelül 20 alkalommal. LH-t korábban, 1971-ben már vádolták szexuális zaklatással, azt az ügyet azonban nem jelentették sem a hatóságok, sem az illetékes minisztérium felé. Az 1973-as eset után LH előbb betegszabadságra ment, majd lemondott igazgatói posztjáról. A minisztériumot, rendőrséget vagy más hatóságot azonban ekkor nem kerestek meg az ügyben. A minisztérium 1974 januárjában értesült az igazgatócseréről, LH viszont 1995-ös nyugdíjazásáig egy másik állami iskolában taníthatott. A kérelmező elfojtotta magában a zaklatást, pszichológiai problémáit nem hozta összefüggésbe az elszenvedett sérelmekkel. 1997 januárjában adott vallomást a rendőrségnek, miután egy korábbi iskolatársa feljelentése nyomán a rendőrség őt és több társát is felkereste. A vallomások alapján LH-t 21 korábbi diák sérelmére 10 év alatt elkövetett 386 szexuális zaklatással gyanúsították meg. 1998-ban ítélték börtönre, és visszavonták tanítási engedélyét. A kérelmező 1998 júniusában ismerte fel pszichológiai problémái és a korábbi szexuális zaklatás közötti összefüggést.

A kérelmező 2002-ben a bűncselekménnyel okozott károk megtérítésével foglalkozó törvényszék (*Criminal Injuries Compensation Tribunal*, a továbbiakban CICT) által kártérítésben részesült. 2002-ben polgári pert indított LH, illetve Írország, a miniszter és a legfőbb ügyész ellen. LH nem nyújtott be védekezést, így 2006-ban kártérítés fizetésére kötelezték. 2008-ban azonban az állammal szembeni követelést a felsőbb bíróság elutasította, mert az állam képviselőit másodlagosan sem találta felelősnek az elkövetett sérelmekért. A kérelmező szerint azonban az állam képtelen volt megvédeni őt, az iskola fenntartójaként nem tudott olyan ellenőrzési mechanizmust kialakítani, amely a hasonló esetektől megóvta volna őt, és ezzel tulajdonképpen nem biztosította a testi integritásához és oktatáshoz való alkotmányos jogait, ezért a legfelső bírósághoz fordult. A legfelső

bíróság az állam, illetve az egyház felelőségének hosszas vizsgálata után végül elutasította a beadványt.

A kérelmező az Egyezmény 3. cikkének (külön és összefüggésben a 13. cikkel), 8. cikkének és az 1. kiegészítő jegyzőkönyv 2. cikkének (utóbbiak külön és a 14. cikkel összefüggésben is) sérelme miatt fordult az Emberi Jogok Európai Bíróságához.

*A döntés.*² Az ír kormány észrevételében az EJEB befogadó döntését kritizálta. Véleménye szerint a kérelmező nem merítette ki a hazai jogorvoslatokat, a beadványa határidőn túl érkezett, és egyértelműen megalapozatlan. A kérelmező már nem tekinthető az egyezmény sérelem áldozatának, különösen mivel már kártérítésben részesült a felsőbb bíróság, illetve a CICT döntése nyomán. A Nagytanács azonban befogadta a döntést, egyetértett a kérelmezővel abban, hogy minden hatékonyan tűnő jogorvoslatot kimerített, és a végső döntéshez képest hat hónapon belül fordult a Bírósághoz. A korábbi kártérítések viszont nem az állam felelőségéből eredő kártérítések (még akkor sem, ha a CICT az állami költségvetésből működik), így a kérelmező okkal tarthatja magát az állam sikertelen védelme áldozatának.

A kérelmező fő érve az volt, hogy az állam nem fogadott el kielégítő jogi keretet a szexuális zaklatással szembeni védelemre, nem voltak megfelelő előírások és jogi kötelezettségek az iskola nem állami vezetői számára, ha bántalmazást illetve szexuális zaklatást észlelnek. Az Egyezmény 3., 8. és az első kiegészítő jegyzőkönyv 2. pontja együtt olvasva előírja, hogy az állam köteles olyan oktatási rendszert működtetni, amelyben biztosítani tudja a gyermekek védelmét. Az alkotmány 42. cikke szerint az oktatási rendszer működtetése állami kötelezettség, és az Egyezmény által előírt kötelezettségek akkor is érvényesek, ha az állam egyéb (jelen esetben vallási) szervezeteket von be a működtetésbe. A kérelmező arra is emlékeztet, hogy az állam tudatában volt, vagy tudatában kellett, hogy legyen a gyermekzaklatás kockázatainak, hiszen arról jelentések készültek. Az iskolafelügyelőségi rendszer és a meglévő szabályzatok nem voltak elégségesek a gyermekek védelmére. Ha lett volna hatékony jelentéstételi lehetőség, akkor 1971 után az 1973-as zaklatás már nem következhetett volna be. A kérelmező az *E. és társai kontra Egyesült Királyság*³ esetben megfogalmazott tesztre hivat-

kozott, miszerint elegendő annak megállapítása, hogy a megfelelő intézkedések hiánya jelentős befolyással lehetett az események alakulására.

A kormány az iskolarendszer struktúrájára hivatkozva hangsúlyozta, hogy LH nem az állam, hanem az iskolát működtető egyházi vezetés alkalmazottja volt, viszont nem volt törvényi kötelezettsége arra nézve, hogy minden gyermeknek ilyen iskolába kellene járnia, ez csak egy lehetőség volt a sok közül. Mivel az iskola átadása nem csak egy bürokratikus elválasztás volt, hanem a tulajdonjog és a működtetés joga is az egyházhoz került, így az állam felelőssége nem állapítható meg, az állam nem tudhatott arról, hogy 1973-ban mi folyik az iskolában. A bírósági eljárások során sem kerültek elő bizonyítékok ennek ellenkezőjéről. Sem általános tények, sem konkrét panasz nem érkezett az állam felé.

A Bíróság megállapította, hogy a 3. cikk természeténél fogva, illetve a gyermekek különös veszélyeztetettsége miatt is magában foglalja az államnak azt a pozitív kötelezettségét, hogy megvédje őket bántalmazástól, és ez a kötelezettség 1973-ban is életben volt. A bíróság emlékeztet joggyakorlatára, amely szerint a megfelelő büntetőjogszabályok hiánya is elegendő lehet az állam felelősségének megállapításához, de elegendő a megfelelő intézkedések hiányának megállapítása is. A Bíróság leszögezi, hogy az állam nem mentesül kötelezettségei alól azzal, hogy az iskoláztatásba egyéb szereplőket von be. Ez különös fontossággal bír jelen esetben, mert a kérelmezőnek nem volt reális lehetősége más jellegű iskolába menni, hiszen az ilyen egyházi működtetésű iskolák voltak ingyenesek és széles körben elérhetőek.

Abban a felek között nem volt vita, hogy LH valóban szexuálisan zaklatta a kérelmezőt kilencéves korában, illetve hogy a cselekmény az Egyezmény 3. cikke alá tartozik. A Bíróság úgy találta, hogy az állam különböző monitorozási programjai az oktatás minőségét ellenőrizték csak. Nem volt érvényben megfelelő mechanizmus a zaklatások szűrésére, elkerülésére, így az állam nem volt képes megvédeni a kérelmezőt, és ezzel megsértette az Egyezmény 3. cikkében foglalt jogait. (A 3. cikk sérelmét eljárási szempontból azonban nem látta bizonyítottnak a Bíróság, hiszen amikor az ügy a hatóság látókörébe került, azonnal nyomozás indult.)

A Bíróság az Egyezmény 13. cikkének sérelmét is megállapította, a kérelmezőnek a hazai hatóságok nem tudták megfelelően orvosolni a jogsérelmét, hiszen a legfelső bíróság is elutasította a fellebbezését. Az Egyezmény 8. cikkének és az első kiegészítő jegyzőkönyv 2. cikkének (külön és összefüggésben az Egyezmény 14. cikkével) sérelmét a Bíróság nem találta szükségesnek külön megvizsgálni.

Zupančič, Gyulumyan, Kalaydjieva, De Gaetano, Wojtyczek (és külön Charleton) bírók nem értettek egyet a többségi döntéssel. Különvéleményükben azt hangsúlyozták, hogy az állam, amint tudomására jutott a zaklatás az 1990-es években, azonnal mindent megtett LH meggyanúsításához és elítéléséhez. Ha panasz nem érkezik az állam képviselőjéhez, akkor természetes, hogy az állam nem tud cselekedni.

A Bíróság 30 ezer euró kártérítést és 85 ezer euró költségtérítést ítélt meg a kérelmezőknek.

Kállai Péter

AZ EGYEZMÉNY 8. CIKKE MAGÁN- ÉS CSALÁDI ÉLET TISZTELETBEN TARTÁSÁHOZ VALÓ JOG

Radu Moldova elleni ügye⁴

Az ügy körülményei. 2003-ban Liliana Radunál, a Chişinău-i Rendőrákadémia oktatójánál ikerterhesség alakult ki mesterséges megtermékenyítés következtében. Egy vizsgálat során a Chişinău-i 7. számú Családorvosi Központ (CFD) egyik orvosa megállapította róla, hogy esetében fennáll a vetélés fokozott kockázata. A kérelmezőt ezért 2003. augusztus 4. és 20. között kórházban kezelték. Munkáltatóját, akivel addigra megromlott a viszonya, erről a tényről, valamint terhességéről és a vetélés veszélyéről egy rövid feljegyzés révén tájékoztatta.

2003. november 5-én a Rendőrákadémia elnöke információkéréssel fordult a CFD-hez a kérelmező betegszabadságával kapcsolatban. A konkrét kérdések arra vonatkoztak, hogy ki utalta be Liliana Radut az intézménybe, mikor kezelték ott, mi volt a kezdeti és végső diagnózis vele kapcsolatban és milyen kezelést kapott. A kórház a válaszában ezeken az adatokon kívül arról is tájékoztatta a Rendőrákadémiát, hogy ez a kérelmező első terhessége, amely mesterséges megtermékenyítés eredménye, és hogy ikreket vár. Közölték továbbá, hogy a nő Hepatitisz B-ben szenved, terhességével kapcsolatban komplikációk merültek fel, valamint hogy a vércsoportja negatív. A klinika a válaszleveléhez mellékelte továbbá Liliana Radu teljes egészségügyi dokumentációjának másolatát is.

A kérelmező ezt követően nem sokkal elvetélt, amelynek okaként a rá nehezedő stresszt említi az orvosi jelentés.

Liliana Radu 2004 januárjában a magánélet tiszteltben tartásához fűződő jogának megsértése miatt kártérítési pert indított a CFD és a Rendőrákadémia ellen. Arra hivatkozott, hogy munkáltatója elegendő

dő információval rendelkezett betegszabadsága okáról, így nem lett volna joga további személyes adatok megismeréséhez. Azt is kifogásolta továbbá, hogy a Rendőrákadémia nem kezelte bizalmasan a továbbított adatokat, ezért a munkahelyén mindenki, beleértve a diákjait is, megismerte a magánéletének részleteit, és ez mindenféle pletykákat indított el. Emiatt egyrészt a férjének, aki szintén a Rendőrákadémia alkalmazottja volt, ott kellett hagynia az állását, másrészt a helyzet miatt kialakuló stressz vezetett nem sokkal később a vetéléséhez.

Az első fokon eljáró bíróság a keresetet 2004. július 6-án arra hivatkozva utasította el, hogy a Rendőrákadémia által a kérelmezővel szemben folytatott vizsgálattal összefüggésben az adattovábbítás jogszerű volt. Liliana Radu fellebbezett a döntés ellen, amelynek a Chişinău-i Fellebbviteli Bíróság helyt adott, és a CFD-t 20 000 moldovai lej (átszámítva 1124 euró), a Rendőrákadémiát pedig 15 000 lej (átszámítva 843 euró) kártérítés megfizetésére kötelezte. 2007. május 10-én azonban a Legfelsőbb Bíróság a CFD fellebbezését követően – miszerint a kérdéses időben a Rendőrákadémia és a kérelmező közötti munka-, és büntetőjogi ügyek miatt a vonatkozó törvények alapján ki kellett adnia a kért adatokat – Liliana Radu kérelmét végül elutasította.

Az EJEB-hez benyújtott panaszában a kérelmező azt kifogásolta, hogy az egészségügyi adatainak továbbítása a CFD által sértette a magánélet tisztelben tartásához fűződő jogát. Kifogásolta továbbá, hogy a CFD elleni polgári eljárás tisztességtelen volt, mivel a bíróságok önkényes ítéleteket hoztak, amelyeket nem tudtak megfelelően megindokolni. Kérelmében az egyezmény 6. és 8. cikkére hivatkozott.

*A döntés.*⁵ Az EJEB szerint a felek nem vitatták azt, hogy a szenzitív – terhességre, egészségi állapotra és a kapott kezelésre vonatkozó – adatok továbbítása beavatkozást valósított meg a kérelmező magánélet tisztelben tartásához fűződő jogába. E beavatkozás azonban csak törvényben meghatározott esetekben nem sérti a 8. cikkét, amikor az egy demokratikus társadalomban bizonyos legitim célok elérése érdekében szükséges.

A Bíróság felidézte, hogy az ítélezési gyakorlat szerint a „törvényben meghatározott” kifejezés nem csak a beavatkozás jogszabályokkal való összhangjára utal, hanem a jog minőségére is. Ez azt jelenti, hogy a törvényeknek kellő pontossággal meg kell határozni az állami hatóságok részére bizonyos esetekben biztosított diszkrecionális jogkör határait és gyakorlásának módját, az állampolgárokat egy demokratikus jogállamban megillető védelem minimális szintjének biztosítása érdekében

E kritériummal kapcsolatban a moldáv kormány azzal érvelt, hogy az adattovábbítás jogalapját az információkhoz való hozzáférésről szóló 982. számú törvény 8. cikke szolgáltatta. Eszerint személyes adat akkor továbbítható, ha ahhoz az érintett személy hozzájárult, vagy ha a kezelt adatokat korábban már nyilvánosságra hozták. Ha az adatalany nem egyezett bele az adatok továbbításába, azt bíróság is engedélyezheti amennyiben megállapítja, hogy az információkhoz való hozzáférést a közegészség, a közbiztonság vagy a környezet védelme indokolja. Ezzel kapcsolatban azonban az EJEB rámutatott arra, hogy e jogalapra csak a kormány, de nem a Legfelsőbb Bíróság hivatkozott. Egyrészt utóbbi testület – a jogszabályra való utalás nélkül – pusztán annyit állapított meg, hogy a CFD jogosult volt adatokat továbbítani a Rendőrákadémia részére. Másrészt, még ha a legfelsőbb bírói fórum hivatkozott is volna az említett jogszabályhelyre, a kórház még akkor sem lett volna jogosult az adattovábbításra.

A fentiekre való tekintettel a Bíróság megállapította, hogy mind a vonatkozó moldáv törvények, mind pedig a nemzetközi jog kifejezetten tiltja az egészségügyi adatok továbbítását. Bár ez alól vannak kivételek, közülük azonban egyik sem alkalmazható Liliana Radu esetében, illetőleg a kormány sem bizonyította, hogy ilyen kivétel fennállna. A kérelmező magánélet tisztelben tartásához fűződő jogába történt beavatkozás ezért nem minősül törvényben meghatározottnak. Következésképpen Moldova megsértette az egyezmény 8. cikkét. A kérelem fennmaradó részét a testület nem tartotta szükségesnek vizsgálni.

L. H. Lettország elleni ügye⁶

Az ügy körülményei. A kérelmezőt, miután 1997. június 16-án császármetszéssel világra hozta gyermekét, beleegyezése nélkül műtéti úton sterilizálták a Cēsis Kerületi Központi Kórházban. Miután nem sikerült peren kívül egyezsége jutnia az intézménynek a részére fizetendő kártérítést illetően, L. H. 2005-ben polgári pert indított, amelyben az eljáró bíróság 10 000 latot (átszámítva kb. 14 200 euró) ítélt meg a javára.

2004. február 20-án a Munkaegészségügyi és Alkalmassági Minőségellenőrzési Felügyelőség (MADEKKI) – a kórház igazgatójának kérelmére – vizsgálatot kezdeményezett, amely a kérelmező 1996 és 2003 közötti egészségügyi ellátását, azon belül is az általa kapott nőgyógyászati és szülészeti kezeléseket érintette. Ebből a célból a MADEKKI három különböző egészségügyi intézménytől is kért és kapott részletes egészségügyi adatokat. A hatóság 2004. május

14-én jelentést adott ki, amelyben azt állapította meg, hogy az 1997-ben a terhesség és a szülés során a kérelmező részére nyújtott kezelés nem sértette a hatályos jogszabályokat. A dokumentum a kérelmező egészségügyi állapotára vonatkozó intim és szenzitív információkat is tartalmazott. A jelentés kivonatát a hatóság megküldte a kórház igazgatójának.

A dokumentum elkészültét követően a kérelmező a jogi képviselője útján keresetet nyújtott be az illetékes közigazgatási bírósághoz. L. H. azt kifogásolta, hogy a MADEKKI hatáskörét túllépve, jogsértő módon kezdeményezett vizsgálatot. Azt is sérelmezte, hogy a hatóság jogellenesen kért és kapott az egészségi állapotára vonatkozó adatokat, illetőleg azokat jogellenesen továbbította a kórház részére, ezáltal pedig megsértette a magánélet tisztelben tartásához fűződő jogát. Arra kérte továbbá a bíróságot, hogy helyezze hatályon kívül a MADEKKI jelentését mint közigazgatási aktust, és hogy ítéljen meg a kérelmező részére 500 lat nem vagyoni kártérítést.

2005. május 12-én a bíróság megszüntette az L. H. kérelme nyomán indult eljárást. A testület szerint egyrészt a MADEKKI jelentése nem minősül közigazgatási aktusnak, mivel nem keletkeztet jogokat vagy kötelezettségeket a kérelmező számára, másrészt a kereset fennmaradó részét megalapozatlannak találta. A kérelmező képviselője fellebbezett a döntés ellen, de a kerületi közigazgatási bíróság 2006. június 16-án helybenhagyta az elsőfokú ítéletet. Az ügy ezért végül a Legfelsőbb Bíróság Szenátusa elé került.

A legfelső bírói fórum 2007. február 8-án meghozott döntésében egyrészt egyetértett az alsóbb fokú bíróságok álláspontjával, miszerint a MADEKKI jelentése nem minősült közigazgatási aktusnak, és ezért nem helyezhető hatályon kívül a közigazgatási bíróságok által. Másrészt megállapította, hogy a statútuma alapján a MADEKKI – akár állampolgári panasz, akár egészségügyi intézmények részéről érkező „kérelem” alapján – vizsgálatot folytathat a hatáskörébe tartozó ügyekben. Ennek során a hatóság jogosult a személyes adatok védelméről szóló törvény 11. szakasz (5) bekezdése értelmében adatokat és dokumentumokat gyűjteni és feldolgozni. Az említett jogszabályhely szerint ugyanis az érintett hozzájárulásának hiányában is lehet személyes adatokat kezelni, amennyiben az orvosi kezelés vagy egészségügyi szolgáltatások nyújtása céljából szükséges. A testület következőképpen elutasította a L. H. fellebbezését.

Az EJEB-hez benyújtott panaszában a kérelmező azt kifogásolta, hogy a MADEKKI által folyta-

tott adatkezelés megsértette az egyezmény 8. cikkében foglalt magánélet tisztelben tartásához fűződő jogát.

*A döntés.*⁷ Mivel a felek egyetértettek abban, hogy a kérelmező egészségügyi adatai a magánéletének részét képezik, ezért a Bíróság megállapította, hogy ezen információk gyűjtése a MADEKKI részéről beavatkozást valósított meg L. H. magánélet tisztelben tartásához fűződő jogának gyakorlásába. E beavatkozás azonban csak törvényben meghatározott, olyan esetekben nem sérti az egyezmény 8. cikkét, amikor az egy demokratikus társadalomban bizonyos legitim célok elérése érdekében szükséges.

A vonatkozó ítélkezési gyakorlat értelmében a „törvényben meghatározott” kifejezés azt jelenti, hogy a kifogásolt beavatkozásnak megfelelő jogalappal kell rendelkeznie, amelynek eleget kell tennie a jogállamiság elvéből fakadó követelményeknek. Egyrészt a releváns jogszabály szövegét kellő pontossággal kell megfogalmazni, másrészt pedig annak védelmet kell nyújtania az önkényeskedés ellen. Az adott törvénynek ezért pontosan meg kell határoznia az állami hatóságok részére bizonyos esetekben biztosított diszkrecionális jogkör határait és gyakorlásának módját.

A Bíróság ebben az összefüggésben figyelembe vette, hogy a Legfelsőbb Bíróság Szenátusa szerint a vonatkozó törvények alapján a MADEKKI jogosult vizsgálatot folytatni, illetőleg annak keretében bizalmas egészségügyi adatokat kezelni. Kiemelte ugyanakkor, hogy egyrészt a hatóság csak hét évvel a sterilizálást követően, a kérelmező és a kórház között folyamatban lévő polgári eljárás ideje alatt kezdték egészségügyi adatokat gyűjteni. Az eltelt idő azonban a testület szerint kérdéssé teszi azt, hogy az adatkezelés megfelelt-e a személyes adatok védelméről szóló törvényben foglaltaknak. Mivel a vizsgált egészségügyi ellátást évekkor korábban nyújtották az érintett részére, a jogszabály ilyen tág értelmezése nem biztosítana megfelelő védelmet a visszaélések veszélye ellen. Másrészt a kérelmezőt egyszer sem tájékoztatták a MADEKKI adatkezelésével összefüggésben. Harmadrészt pedig a hatóság kizárólag a védtes orvos tevékenységére vonatkozóan szolgáltatott adatokat a kórháznak, nem bocsátott ki ajánlást az intézmény szolgáltatásai minőségének javításával kapcsolatban.

A testület szerint a vonatkozó jogi normák továbbá túlságosan általánosan határozták meg a MADEKKI hatásköreit. A Legfelsőbb Bíróság Szenátusa nem foglalkozott azzal, hogy a hatóság pontosan melyik feladatának ellátása során, illetve milyen közérdek érvényesítése céljából adott ki jelen-

tést a kérelmező ellátásának jogszerűségével összefüggésben. E testület ezért nem vizsgálhatta volna és nem is vizsgálta meg a kérelmező magánélet tiszteletben tartásához fűződő jogába történt beavatkozás arányosságát valamely közérdek vonatkozásában.

A hatályos lett törvények ráadásul nem biztosították az adatalany előzetes tájékoztatáshoz való jogát a MADEKKI adatgyűjtésével kapcsolatban. A hatóságnak így nem volt kötelessége figyelembe venni L. H. véleményét a személyes adatainak kezelésével összefüggésben, akár a hozzájárulásának beszerzése tekintetében, akár más módon.

A Bíróság felidézte, hogy a vonatkozó esetjog alapján a személyes, illetőleg az egészségügyi adatok védelme alapvető fontosságú az egyén magánélet tiszteletben tartásához fűződő jogának élvezete szempontjából. Az egészségügyi adatok bizalmas kezelése az egyezményben részes államok mindegyikének jogrendszerében kulcsfontosságú alapelv. Az nem csak a beteg magánszférájának tiszteletben tartása, hanem az orvosi szakma és az egészségügyi szolgáltatásokba vetett bizalom szempontjából is lényeges.

A testület szerint azonban a vonatkozó lett törvények semmilyen módon nem korlátozták a MADEKKI által kezelhető személyes adatok körét: a hatóság azokat egy hétéves időtartam tekintetében gyűjthette, a feldolgozott információk ráadásul három különböző egészségügyi intézményből származtak. Az L. H. 1997-es kórházi kezelésével semmilyen összefüggésben nem álló adatok kezelésének szükségességét és megfelelőségét azonban egyetlen esetben sem vizsgálták a lefolytatott bírósági eljárások során. A MADEKKI továbbá mindenfajta megkülönböztetés nélkül gyűjtötte a kérelmező egészségügyi adatait, és nem mérlegelte előzetesen azt, hogy a kezelt információk vajon potenciálisan relevánsak lehetnek-e a kórház által hasonló esetekben nyújtott egészségügyi szolgáltatások minőségének ellenőrzése céljából.

Az EJEB ezért megállapította, hogy a vonatkozó lett jog nem volt kellő pontossággal megfogalmazott, és nem biztosított megfelelő védelmet az önkényes beavatkozások ellen. A hatályos törvények nem határozták meg pontosan az állami hatóságok részére biztosított diszkrecionális jogkör határait és gyakorlásának módját sem. Következésképpen a kérelmező magánélet tiszteletben tartásához fűződő jogába való beavatkozás nem felelt meg a „törvényben meghatározottság” követelményének, ezért megállapítható az Egyezmény 8. cikkének sérelme.

Buzás Péter

A. L. Lengyelország elleni ügye⁸

Az ügy körülményei. A kérelmező élettársa, R. 1995. október 27-én megszülte gyermekét, D.-t. Október 31-én R. és a kérelmező összeházasodtak. November 2-án A. L. elismerte apaságát a megfelelő hatóság előtt. R. később válási kérelmet adott be, a válást 2000. január 12-én mondták ki, a gyermeket a bíróság R.-nél helyezte el. A válási procedura alatt a kérelmező apasága nem kérdőjeleződött meg, a bíróság havi 300, majd később 400 lengyel zloty gyerektartás fizetésére kötelezte. Nem sokkal később R. férjhez ment D. S.-hez, és gyermekük is született. A kérelmezőnek gyanúja támadt, és végül évekkel később apasági DNS tesztet csináltatott. A teszt 2007. január 4.-i eredménye kimondta, hogy D. apja nem a kérelmező. Mivel személyesen már nem adhatott be kérelmet, a kerületi ügyész kérte meg, hogy indítsa el az apaságról lemondó eljárást. Ennek okaként nem D.-vel való kapcsolatát jelölte meg, hanem a tényt, hogy R. átverte őt. R. szerint azonban A. L. mindvégig tudta, hogy nem biztos, hogy ő D. apja, és mégis önszántából vállalta az apaságot. D. S., R. jelenlegi férje kijelentette, hogy nem áll szándékában adoptálni D.-t, mivel annak személyisége zavart, és figyelemhiányos hiperaktivitás-zavarban (ADHD) szenved. A bíróság végül hosszas mérlegelés után elutasította a beadványt, mivel bár a kérelmező és D. viszonya nem különösebben szívélyes, mégis őt tekintik apjának. A kérelmező már 1995 novemberében tudhatta, hogy későbbi felesége, R. abban az időben másokkal is szexuális viszonyt folytatott. A gyermeket D. S. nem kezeli sajátjaként, és állapota miatt a gyermek jelentős traumaként élné meg, ha kiderülne számára, hogy nem A. L. az apja, tehát az apasági nyilatkozat megsemmisítése nem szolgálná a gyermek érdekét.

A kérelmező fellebbezett a DNS bizonyítékra támaszkodva, de a regionális bíróság elutasította a fellebbezést, hivatkozva a Legfelső Bíróság gyakorlatára, miszerint az egyszer jogilag elismert apasági nyilatkozat nem vonható vissza kizárólag arra alapozva, hogy kiderül, nem az érintett a biológiai értelemben vett apa. A nyilatkozat megsemmisítése iránti kérelem lehetősége ilyenkor a nagykorúvá váló gyermek kezében van. Ilyen esetekben nincs abszolút elsőse a biológiai valóságnak. Jelen esetben ráadásul a válási papírokból kiderül, hogy a kérelmező D.-t a sajátjaként kezelte. A kérelmező a Legfelsőbb Bírósághoz fordult, de 2008. október 17-én, érdemi vizsgálat nélkül elutasították a kérelmét.

*A döntés.*⁹ A kérelmező az Egyezmény 4., 5., 6., 7., 13. és 14. cikkének sérelme miatt fordult a Bíróság-

hoz. A Bíróság úgy ítélte meg, hogy a kérelmező elsődleges kifogása az, hogy a DNS bizonyíték ellenére számára kedvezőtlen döntés született az eljárás során, így a beadványt a 8. cikk alapján vizsgálta meg.

A kérelmező szerint a DNS tesztet nem vették kellő mértékben figyelembe az eljárás során, valamint a gyermeknek az a legfőbb érdeke, hogy kiderüljön számára, ki a valódi, biológiai apja.

A kormány szerint a bíróságok megfelelően jártak el, és betartották a 8. cikk által előírt kötelezettségeiket, és megfelelő egyensúlyt találtak a különböző érdekek között. A kérelmező az apaság jogi elismerésekor is tisztában kellett, hogy legyen azzal, hogy nem teljes bizonyossággal ő a gyermek édesapja.

A Bíróság, joggyakorlata alapján, leszögezte, hogy az ilyen esetekben a gyermek érdekeit legjobban szolgáló döntés felülírja a szülők érdekeit. A Bíróság arra is emlékeztet, hogy a helyi hatóságok jobban ismerik az egyes ügyek konkrét szereplőit, így ilyen esetekben csak a helyi hatóságok mérlegelési gyakorlatát vizsgálhatja felül az Egyezmény tekintetében, annál is inkább, mert a 8. cikkben foglalt jog biztosításának mikéntje a részes államok mérlegelési jogkörébe tartozik.

A Bíróság megállapította, hogy A. L. apasága az ő saját, önkéntes elismerésén alapul, pedig az elismerés pillanatában is tudhatta, hogy nem feltétlenül ő a biológiai apa. A vonatkozó törvények szerint 12 hónapon belül saját maga is kérvényezhette volna az apaság felülvizsgálatát, ezt azonban nem tette meg. A gyermekek érdekében ilyen időkorlátok bevezetése indokolt lehet, állapította meg a Bíróság. Fontos kiemelni, hogy a kerületi bíróság a gyermek mellé eseti gondviselőt jelölt ki, aki a körülmények vizsgálata után a gyermek érdekében az adott szülői helyzet fenntartására tett javaslatot.

A Bíróság szerint az állami hatóságok gondosan jártak el, és megfelelően mérlegelték a különböző érdekeket az ügyben. Azt is figyelembe kell venni, hogy D. három év múlva, nagykorúként már maga indíthatja el az eljárást, ha szeretné.

Mindezek alapján a Bíróság egyhangúlag megállapítja, hogy az Egyezmény 8. cikkét nem sértették meg.

*Fernández Martínez Spanyolország
elleni ügye¹⁰*

Az ügy körülményei. A kérelmezőt 1961-ben szentelték pappá. 1984-ben a Vatikánhoz fordult, felmentést kért a cölibátus alól. Nem kapott választ, és a következő évben megházasodott polgári szertartás keretében, 5 gyermeke van. 1991 októberétől egy állami iskolában tanított katolikus hittant és etikát

megújítható, egyéves szerződéssel. A Szentszék és Spanyolország közötti megállapodás értelmében az ilyen tárgyak oktatóit az egyházmegye által minden tanévre összeállított listából lehet kiválasztani, és a spanyol püspöki konferencia még a fizetésükbe is beleszólhat.

1996 novemberében újságcikk jelent meg az önkéntes cölibátus mozgalomról, és a megházasodott spanyol papokról, így a kérelmező magánélete is közbeszéd tárgyává vált.

1997. augusztus 20-án egy leiratban a pápa válaszolt a 13 évvel korábbi kérelemre, és kijelentette, hogy a kérelmező elvesztette papi státuszát, így az abból fakadó kötelezettségeknek sem kell már eleget tennie. A leirat tartalmazta azt is, hogy a kérelmezőt eltiltják a hittantanítástól, kivéve alsóbb szintű osztályokban, ha a helyi püspök engedélyezi azt. A kérelmező 1997. szeptember 15-én kapta meg a leiratot, szeptember 29-én Cartagena egyházmegye értesítette az oktatási minisztériumot, hogy a kérelmező befejezi tanári tevékenységét. Október 9-én kapta meg a felmondólevelét. Munkanélküli segélyben részesült, 1999-től 2003-as nyugdíjazásáig egy múzeumban helyezkedett el.

Sikertelen minisztériumi panaszai után beadványát a bíróságon 2000. június 30-án utasították el. A munkaügyi bíróság azonban befogadta a fellebbezését, és úgy ítélte meg, hogy Fernández Martínezt a mozgalomban való részvétele miatt bocsátották el állásából, és elrendelte, hogy vegyék vissza korábbi pozíciójába, valamint elmaradt bérét fizessék ki. E döntés ellen az Oktatási Minisztérium, Murcia tartomány Oktatási Hivatala és Cartagena egyházmegye adott be fellebbezést, és a Legfelső Bíróság elfogadta az érvelésüket. A bíróság szerint a kérelmezőnek nem sérültek a magánélethez, illetve a véleményszabadsághoz fűződő alkotmányos jogai, és a diszkrimináció tilalma sem sérült, hiszen 1991-től kezdve több éven át taníthatott hittant, miközben magánéleti, és mozgalmi helyzete az elbocsátás idejében fennállóval megegyező volt. A bíróság megállapította azt is, hogy a hittantanár és az egyházmegye viszonya egy különleges, bizalmi viszony kell, hogy legyen, nem egy semleges jogi helyzet. A bíróság azt is megállapította, hogy a kérelmezőt nem felmentették állásából, hanem egyszerűen lejárt az éppen aktuális egyéves szerződése.

A kérelmező alkotmányjogi panasszal fordult az alkotmánybírósághoz. Az alkotmánybíróság a katolikus egyház vallásszabadsághoz való jogával ütköztette a fenti jogok sérelmét, és hosszas mérlegelés után elutasította a panaszt.

*A döntés.*¹¹ A kérelmező az EJEB-hez benyújtott panaszában azt állította, hogy szerződésének nem

meghosszabbítása sérti az Egyezmény 8. cikkében foglalt magánélethez való jogát.

A kérelmező szerint az államnak van felelőssége, hiszen fizetését is az államtól, nem az egyháztól kapta, és „elbocsátásának” (ő végig így hivatkozott szerződésének nem megújítására) oka nem más, mint a családi helyzetének nyilvánossága, hiszen munkájában és nyilvánosan sem kritizálta soha az egyházat, annak tanításait adta tovább.

A kormány szerint azonban a hittantanárok kiválasztásában más szempontok játszanak szerepet, mint az egyéb tantárgyak oktatóinak kiválasztásában, és ebben az egyháznak széles mozgástere van. A kormány elismeri, hogy a kérelmezőnek joga van véleménynyilvánítási szabadságához, de nem vitatható, hogy nézetei nem állnak összhangban a katolikus egyház tanításaival.

A Bíróság megállapította, hogy a spanyol jogrendben a vallási közösségeknek garantált autonómiát kiegészíti az állam hitéleti semlegességét garantáló alkotmányos passzus, így ki van zárva, hogy olyan vallási jellegű kérdésekben, mint például egy pap cölibátusa az állam dönthessen. Ez a semlegesség azonban nem határtalan. Az alkotmánybíróság döntése is megerősíti, hogy a bíróságoknak lehetőségük volt a helyi püspök döntését megvizsgálniuk abból a szempontból, hogy az tiszteletben tartja-e az alapvető jogokat és szabadságokat. Azon vallási és morális kritériumok megfogalmazása viszont, amelyek végül a szerződés nem meghosszabbításához vezetnek, az egyházi hatalom hatásköre. A Bíróság úgy látta, hogy ez a döntés kizárólag vallási természetű döntés.

A Bíróság szerint a legitim célt itt mások jogainak védelme jelenti. A katolikus egyháznak joga van megválasztania, hogy milyen személyek képviseljék az oktatásban a vallási doktrínájukat. A kérelmező magánéletének tiszteletben tartásához való jogának sérelme arányos volt.

A Bíróság tehát 9:8 arányban úgy döntött, hogy nem áll fenn az Egyezmény 8. cikkének sérelme. A beadványban megjelölt egyéb cikkeket (9., 10., 14.) a Bíróság nem tartotta szükségesnek vizsgálni.

A döntéshez 8 bíró (több) különvéleményt fűzött. Szerintük nem állapítható meg, hogy a kérelmező hirdette volna a katolikus egyház tanításaival ellentétes nézeteit, még akkor sem, ha fénykép jelent meg róla az említett újságcikkekben, és tagja volt a mozgalomnak. Spielmann, Sajó, Karakaş, Lemmens, Jäderblom, Vehabović, Dedov és Saiz-Arnaiz bírók szerint az elbocsátás oka a családi helyzet és a mozgalomban való tagság nyilvánosságra kerülése volt. Azt is megállapítják, hogy a Szentszék és Spanyolország megállapodása valóban előírta, hogy csak az

egyház által összeállított listából lehet hittantanárt kinevezni, de ez a vállalás, bár több országban létezik hasonló, a spanyol állam önkéntes vállalása volt, így van felelőssége a szerződés nem meghosszabbításában, amely a kérelmező magánélete tiszteletben tartásának aránytalan és szükségtelen korlátozását, és így az Egyezmény 8. cikkének sérelmét jelentette.

Kállai Péter

AZ EGYEZMÉNY 10. CIKKE A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS SZABADSÁGA

Ruusunen Finnország elleni ügye¹²

Az ügy körülményei. A kérelmező egy életrajzi könyvet írt a volt finn miniszterelnökkel való kapcsolatáról. A könyv egy kilenc hónapos időszakot ölelt fel az életéből, amikor egyedülálló anyaként titkos viszonyt folytatott az akkor hivatalban lévő miniszterelnökkel. A könyv részletesen leírta a pár randevűit, és a kettejük közötti intim együttlétekre is utalt. A könyv 2007-ben jelent meg, a kormányfő 2003 júniusától 2010 júliusáig volt hivatalban. A kérelmező és a kiadó ellen a finn büntető törvénykönyv 24. fejezetének 8. szakasza alapján vádat emeltek, amiért nyilvánosságra hoztak a miniszterelnök magánéletével kapcsolatos információkat. A helsinki kerületi bíróság elutasította a kérelmező ellen felhozott vádat. Az indoklás szerint a könyv ugyan számos információt hozott nyilvánosságra a miniszterelnök magánéletéről, ám azok többsége már széles körben ismert volt, mivel a kormányfő 2005-ben maga is kiadott egy önéletrajzot, valamint a családjáról és a szokásairól is több interjút adott. A könyv csak megerősítette, kiegészítette a korábban felfedett információkat, a kérelmezőnek pedig joga volt feltárnia saját magánéletét. Bár a könyvben közzétett információk nem voltak közvetlen összefüggésben a miniszterelnök politikai funkciójával vagy állami pozíciójával, az a tény, hogy a kérelmező az ország egyik legnagyobb hatalmú emberéhez fűződő kapcsolatáról írt, nem szűkíti, hanem éppen tágítja a véleménynyilvánítás szabadságát.

A fellebbviteli bíróság ezzel szemben elítélte a kérelmezőt a személyes szféra információk közzétételével történő megsértéséért és pénzbírságot szabott ki. A bíróság szerint a könyv intim részletei, valamint a kormányfő gyermekeinek (vélt) érzelmi és viselkedésük bemutatásával szükségtelenül megsértette a védett magánszférája lényegi elemét. Az a tény,

hogy magánéletének – amelynek védelme pozíciójánál fogva szűkebb, mint a magánszemélyeké – egyes részeit maga a miniszterelnök hozta korábban nyilvánosságra, nem jelenti azt, hogy lemondott volna a magánéletének védelméről, illetve hogy további részletek ne tartoznának a finn büntető törvénykönyv vonatkozó cikke alá. A kérelmezőnek joga van saját magánéletéről írni, de egy másik ember magánélete intim részleteinek közzétételéhez mindig szükséges annak beleegyezése. A miniszterelnök politikai funkciójának, állami pozíciójának e tekintetben nincs jelentősége.

A kérelmező fellebbezett a döntés ellen, ám a Legfelső Bíróság helybenhagyta a fellebbviteli bíróság ítéletét. Az indokolás szerint az információk a miniszterelnök szűk magánéletére – szexuális életére, intim részleteire, gyermekei érzéseire és viselkedésére – vonatkoztak, amelyeket korábban nem hoztak nyilvánosságra. A kormányfő e tekintetben nem mondott le magánszférája védelméről. A bíróság ugyanakkor úgy vélte, hogy az arról szóló információk, hogy a miniszterelnök hogyan és mikor találkozott a kérelmezővel, és hogyan alakult a kapcsolatuk, fontos közérdekű kérdéseket vetettek fel a közvélemény számára. Nem sértették a magánszférához fűződő jogot a miniszterelnök és gyermekei kapcsolatáról szóló információk sem, mert ezek csak a kérelmező saját véleményeként jelentek meg. Ellenben a kormányfő szexuális életével, illetve a köztük lévő intim viszonytal kapcsolatos információk közzététele már jogellenes volt. Az ilyen információk és utalások a magánszféra lényegéhez tartoznak, és azok jogosulatlan közzététele elősegítette a miniszterelnök magánélethez való jogának sérelmét. Ezért a kérelmező véleménynyilvánítási szabadságának korlátozása szükséges volt annak érdekében, hogy megvédjék a miniszterelnök magánéletét.

*A döntés.*¹³ A kérelmező szerint megsértették a véleménynyilvánítási szabadságához fűződő jogát, amikor elítélték a miniszterelnök magánéletére vonatkozó információk közzétételéért.¹⁴ A Bíróság egyetértett azzal, hogy a kérelmező elítélése és a pénzbírság kiszabása beavatkozást jelentett a véleménynyilvánítási szabadságába. Nem volt vitatott, hogy a beavatkozás legitim célja a jó hírnév vagy mások jogainak védelme. A Bíróság emlékeztetett arra, hogy az elfogadható kritika határai tágabbak a politikusokkal szemben, mint a magánszemélyek esetében. A politikusok elkerülhetetlenül és tudatosan teszik ki minden megnyilvánulásukat és tettüket a közvélemény és az újságírók alapos ellenőrzésének, ennek következtében nagyobb fokú toleranciát kell tanúsítaniuk. Hasonló megfontolások érvényesek a nyilvánosság

előtt ismert személyekre is. Bizonyos körülmények között azonban, még ha a személy ismert is a nagyközönség számára, „jogos elvárásként” hivatkozhat a magánszférája védelmére és tiszteletére. Annak vizsgálata során, hogy a véleménynyilvánítás szabadságába történő beavatkozás szükséges-e a jó hírnév vagy mások jogainak védelme érdekében, a Bíróság közelmúltban megfogalmazott elveit kell alkalmazni. Ilyen esetekben is szükséges annak ellenőrzése, hogy a hazai hatóságok megfelelő egyensúlyt teremtettek-e az Egyezmény által biztosított két érték – a 10. cikk által védett véleménynyilvánítás szabadsága és a 8. cikkben foglalt magánélet tiszteletben tartásához való jog – védelme között, amelyek bizonyos esetekben ütközhetnek egymással. Amikor a véleménynyilvánítás szabadságát kell összevetni a magánélethez való joggal, a mérlegelés során a következő szempontokat kell figyelembe venni: hozzájárulás a közérdekű vitához; az érintett személy mennyire ismert; a riport témája; az érintett személy korábbi magatartása; az információ megszerzésének módja és annak hitelessége; a közzététel tartalma, formája és következményei; a kiszabott szankció súlyossága.

A Bíróság szerint, még ha a könyv a kérelmező magánéletének bemutatására helyezte is a hangsúlyt, az két különböző finn társadalmi státuszt is leírt: egyrészt a gazdag pártvezért és miniszterelnököt, másrészt egy egyedülálló anyát mindennapi pénzügyi problémákkal. A könyvben foglalt tényeket nem vitatták a hazai bíróságok előtt, azokat jóhiszeműen mutatták be, és a stílusa sem volt provokatív vagy eltúlzott. Nincs semmilyen bizonyíték vagy állítás arra, hogy a kérelmező megtévesztő vagy rosszhiszemű módon járt volna el. Az is világos, hogy a volt miniszterelnök a könyv megjelenésekor közszereplő volt, ezért nagyobb mértékben kell elviselnie a közvélemény ellenőrzését – amely negatív hatással lehet a becsületére és jó hírnévére –, mint egy magánszemélynek. A korlátozás szükségességéhez meg kell azt is vizsgálni, hogy az elítéléssel és a szankció kiszabásával megfelelő egyensúlyt teremtettek-e a közvélemény és a volt miniszterelnök érdekei között, és az alkalmazott mércék összhangban voltak-e a 10. cikk elveivel.

A Bíróság elismerte, hogy bár a könyv a kérelmező magánéletére helyezte a hangsúlyt, az közérdekű témát tartó elemeket is tartalmazott. Ezért abból a szempontból, hogy a közvéleménynek joga van az információhoz a közérdekű témáról, a könyv megjelentetése indokolt volt. A Bíróság egyetértett a Legfelső Bíróság érvelésével, és megállapította, hogy a hazai bíróságok megfelelően egyensúlyozták a kérelmező véleménynyilvánítási szabadsága és a volt miniszterelnök jó hírnévhez – a

magánélet tiszteletben tartásához – való joga között, és megalapozottnak találta a véleménynyilvánítás szabadságának korlátozását. A Bíróság figyelembe vette a kérelmezőre kiszabott szankció súlyosságát is, amely csupán 300 euro pénzbírság volt, és a kérelmező nem lett büntetett előéletű, ezért a szankciót ésszerűnek találta. Összefoglalva, a Bíróság szerint a hazai bíróságok által felhozott indokok megfelelőek és elégségesek voltak annak bizonyítására, hogy a panaszolt beavatkozás „szükséges volt egy demokratikus társadalomban”. Mindezek alapján, figyelembe véve a részes államok számára megengedett mérlegelési jogkört, a Bíróság kimondta, hogy Egyezmény 10. cikkét nem sértették meg.

Pentikäinen Finnország elleni ügye¹⁵

Az ügy körülményei. A kérelmező egy hetilap fotósja és újságírója, aki 2006. szeptember 9-én a Helsinkiben tartott Ázsia–Európa (ASEM) találkozó elleni demonstráción készített fényképeket. A tiltakozás helyszínén külön területet tartottak fenn a sajtó számára, ahonnan szabadon és biztonságosan nyomon követhették az eseményeket. Amikor a tüntetés erőszakossá vált, a rendőrség elrendelte a feloszlátást, lezárta a demonstráció területét, és többször felszólította a tömeget, hogy hagyják el a helyszínt. A kérelmező azonban egy 20 fős csoporttal együtt a helyszínen maradt. A rendőrség a tüntetőket és a kérelmezőt is őrizetbe vette. Este fél 10-től másnap délután 3-ig, mintegy 18 óráig tartottak őrizetben. A kérelmezőt a Helsink-i Kerületi Bíróság bűnösnek találta, amiért nem engedelmeskedett a rendőrségnek. A bíróság megállapította, hogy bár tisztában volt a rendőrség utasításával, mégis úgy döntött, hogy figyelmen kívül hagyja azt. A kérelmező véleménynyilvánítási szabadságába való beavatkozás törvényes célja a zavargás megelőzése volt, amely szükséges volt egy demokratikus társadalomban annak érdekében, hogy véget vessenek egy erőszakos helyzetnek. A bíróság ugyanakkor nem szabott ki semmilyen szankciót, úgy ítélve meg, hogy a kérelmező magatartása menthető. Újságíróként ugyanis ellentmondásos elvárásokkal szembesült, amely kötelezettségek egyrészt a rendőrségtől, másrészt a munkáltatójától származtak. Az ítéletet a finn Legfelsőbb Bíróság is helybenhagyta.

*A döntés.*¹⁶ A kérelmező szerint letartóztatásával és elítélésével, illetve azzal, hogy a rendőrség akadályozta, hogy fotóriporterként a munkáját végezze, megsértették a véleménynyilvánítási szabadságát. A Bíróság szerint a kérelmező őrizetbe vétele és elíté-

lése annak a magatartásának volt a következménye, amit az újság fotósaként és újságíróként tanúsított, amikor nem engedelmeskedett a rendőrségnek, ezért az beavatkozást jelentett a 10. cikk által védett véleménynyilvánítási szabadságába. A beavatkozás törvényben meghatározott volt, és több legitím célt szolgálalt, nevezetesen a közbiztonság védelmét, valamint a zavargás és a bűnözés megelőzését. A Bíróság ezúttal is hangsúlyozta a sajtó alapvető funkcióját egy demokratikus társadalomban. Bár a sajtó nem léphet át bizonyos határokat, feladata – összhangban állva kötelezettségeivel és felelősségével –, hogy közölje a közérdeklődésre számot tartó kérdésekben az információkat és eszméket. Nemcsak a sajtó feladata az ilyen információk és eszmék közlése: a közvéleménynek is joga van ahhoz, hogy megkapja azokat.

Annak kapcsán, hogy a beavatkozás szükséges volt-e egy demokratikus társadalomban, a Bíróság megjegyezte, a kérelmezőt semmilyen módon nem akadályozták abban, hogy fotókat készítsen a demonstrációról. Nem kobozták el a fényképezőgépet és a felszerelését sem, és valamennyi fényképet megtarthatta, azokat korlátozás nélkül használhatta. A kérelmező maga mondott le a sajtó számára fenntartott biztonságos terület használatáról, amikor úgy döntött, hogy a tüntetők között marad a feloszlátás elrendelése után. A finn bíróság is megállapította, hogy a kérelmező tisztában volt a rendőrség utasításával, hogy el kell hagynia a helyszínt, de úgy döntött, hogy figyelmen kívül hagyja azt. A kérelmező bármikor elhagyhatta volna a helyszínt, és átmehetett volna a sajtó számára fenntartott területre bármiféle következmény nélkül.

A Bíróság úgy vélte, hogy a kérelmezőt nem akadályozták a véleménynyilvánítási szabadsága gyakorlásában, hogy tudósíthasson az eseményről. Sőt, lehetőséget biztosítottak a demonstráció nyomon követésére a sajtó számára fenntartott védett területen. A kérelmezőt azért tartóztatták le és ítélték el, mert nem engedelmeskedett a rendőrség utasításának, nem pedig újságírói tevékenysége miatt. Ahogyan a finn kormány is rámutatott, az a tény, hogy a kérelmező újságíró volt, nem adott többletjogot arra, hogy a többi embertől eltérően a helyszínen maradjon. A Bíróság figyelembe vette a kormány azon érvét is, amely szerint a fogva tartás hossza azzal magyarázható, hogy a kérelmezőt késő este vették őrizetbe, és a hazai jog tiltja a kihallgatások lefolytatását este 10 és reggel 7 óra között. A következő napon pedig a kérelmezőt kiengedték újságírói státuszára tekintettel. A fentieket figyelembe véve a Bíróság kimondta, hogy a kérelmező újságírói jogaiba csak korlátozott mértékben avatkoztak be.

A Bíróság elismerte azt is, hogy a demonstráció természeténél fogva közérdekű esemény volt. A közvélemény közérdekű ügyekben történő tájékoztatásához való joga, illetve a sajtó szempontjából jogos közérdek fűződött a tüntetésről való tudósításhoz. A finn bíróságok a 10. cikk szempontjából úgy találták, hogy a rendőrség beavatkozott a véleménynyilvánítás szabadságába, de az törvényben meghatározott volt és legitim célt szolgált. A tömeg feloszlására szükség volt a zavargás és a közbiztonság veszélye miatt. A kérelmezőre emellett büntetést sem szabtak ki. Mindezek alapján a Bíróság úgy találta, hogy a hazai bíróságok által felhozott indokok megfelelőek és elégségesek voltak, és megfelelő egyensúlyt teremtettek a versengő érdekek – a kérelmező véleménynyilvánítási szabadsága és a tüntetés feloszlása a közbiztonság védelme érdekében – között. A panaszolt beavatkozás így „szükséges volt egy demokratikus társadalomban”. Ennek megfelelően az Egyezmény 10. cikkét nem sértették meg.

Baka Magyarország elleni ügye¹⁷

Az ügy körülményei. A kérelmező Baka András az Európai Jogok Európai Bíróságának tagja (1991–2008) és a Legfelsőbb Bíróság elnöke volt, akit az Országgyűlés 2009-ben 6 évre választott meg 2015-ig. A kérelmező 2011 februárjától novemberig a kormány több alkotmányos reformját is kritizálta. Kifogásolta többek között a 2006-os őszi zavargásokkal kapcsolatos semmisségi törvényt, illetve a bírák kötelező nyugdíjkorhatárának 70-ről 62 évre történő csökkentését. Álláspontját szövívője útján, a köztársasági elnökhöz, a miniszterelnökhöz és az Országgyűlés elnökéhez intézett levelekben, közleményekben, valamint parlamenti felszólalásában (2011. november 3.) is kifejtette. 2011. november 19-én egy törvényjavaslatot nyújtottak be, amely az 1949-es alkotmányt módosítva kimondta, hogy az Alaptörvény értelmében a Legfelsőbb Bíróság helyébe lépő Kúria elnökét az Országgyűlésnek kell megválasztania 2011. december 31-ig. Egy nappal később egy másik törvényjavaslatot nyújtottak be az Alaptörvény átmeneti rendelkezéseiről, amelynek 11. § (2) bekezdése kimondta, hogy a Legfelsőbb Bíróság elnökének megbízatása az Alaptörvény hatálya lépésével megszűnik. Ennek következtében a kérelmező mandátuma 2012. január 1-jével, három és fél évvel annak lejárta előtt megszűnt. Emellett a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény a Kúria elnökének megválasztására új kritériumot is meghatározott, amely szerint a Kúria elnökét a legalább 5 éves

bírói szolgálati viszonyal rendelkező bírák közül lehet megválasztani, amely időtartamba a nemzetközi bíróságon eltöltött idő nem számít bele. A kérelmező az új követelményeknek nem felelt meg, ami a kizárta jelöltségét. A kérelmező végül polgári ügyszakos bíróként a Kúrián maradt.

*A döntés.*¹⁸ A kérelmező szerint a Legfelsőbb Bíróság elnökének megbízatását azért szüntették meg idő előtt, és távolították el posztjáról, mert a Legfelsőbb Bíróság és az Országos Igazságszolgáltatási Tanács elnökeként nyilvánosan kifejtette véleményét és álláspontját az igazságszolgáltatást érintő négy alapvető fontosságú kérdésben (semmisségi törvény, bírák nyugdíjkorhatára, büntetőeljárás törvény módosítása, a bíróságok szervezetére és igazgatási rendszerére vonatkozó új szabályozás), amivel megsértették az Egyezmény 10. cikkét. Véleménye szerint nemcsak joga, hanem az Országos Igazságszolgáltatási Tanács elnökeként a kötelessége is, hogy kifejtse véleményét az igazságszolgáltatást érintő új jogszabályokról. Okozati összefüggés volt a véleménynyilvánítása és az idő előtti elbocsátása között. A kérelmező állítását azzal támasztotta alá, hogy a kormány korábban tagadta, hogy a Kúriára vonatkozó új szabályozás szükségessé tenné a korábbi alkotmány alapján megválasztott személyek mandátumának megszüntetését. Eltávolításának ötlete nem merült fel egészen 2011 november végéig.

A kérelmező továbbá azzal érvelt, hogy a beavatkozás nem volt törvényben meghatározott. A kifogásolt jogszabályi rendelkezések, amelyek eltávolították a hivatalából, a személye ellen irányultak. Ezek önhatalmúak, sértőek, visszamenőlegesek voltak, és nem feleltek meg a demokratikus társadalom jogállami normáinak. A jogalkotó nem bizonyította, hogy a beavatkozásnak törvényes célja volt, és hogy szükséges lenne egy demokratikus társadalomban. Nem csak eltávolították állásából, de a leköszönő elnöknek járó előnyöktől és juttatásoktól is megfosztották visszamenőlegesen. Ezek aránytalan és büntető jellegű intézkedések, amelyek potenciális dermesztő hatásukkal veszélyeztetik a bírói kar egészének függetlenségét.

A kormány ezzel szemben úgy vélte, hogy nem történt beavatkozás a kérelmező véleménynyilvánítási szabadságába, mert a bírósági elnöki megbízatásának megszüntetése nem állt összefüggésben a véleménynyilvánításával. A kérelmező mandátuma azért szűnt meg, mert a legfelső bírói szerv funkciói alapvető változásokon mentek keresztül. Az a funkció pedig, amelyre a kérelmezőt megválasztották, az Alaptörvény hatálybalépésével megszűnt. A Kúria feladatai és hatáskörei is megváltoztak, illetve kibő-

vültek, ezért indokolt volt a Kúria elnöki tisztségére való alkalmasság feltételeinek újragondolása is.

A Bíróság mindenekelőtt leszögezte, hogy az a státusz, amelyet a kérelmező a Legfelsőbb Bíróság elnökeként élvezett, nem foszthatja meg a 10. cikk védelmétől. Tekintettel a hatalmi ágak szétválasztásának jelentőségére és annak fontosságára, hogy az igazságszolgáltatás megőrizze függetlenségét, egy bíró – amilyen pozícióban a kérelmező is volt – véleménynyilvánítási szabadságába történő bármely beavatkozás alapos vizsgálatot igényel a Bíróság részéről. Először azonban meg kell vizsgálni, hogy a vitatott intézkedés beavatkozást jelentett-e a kérelmező véleménynyilvánítási szabadságának gyakorlásába, vagy az a közszolgálatához való hozzáféréshöz, illetve a foglalkoztatáshoz való jog körébe esett, amelyet nem biztosít az Egyezmény. Ehhez meg kell határozni az intézkedések körét az eset tényei és a releváns jogszabályok kontextusában.

A kérdés az volt, hogy a kérelmező megbízatását kizárólag az igazságszolgáltatás átszervezésének eredményeként szüntették meg, vagy annak következményeként, hogy nyilvánosan fejezte ki véleményét az igazságszolgáltatást érintő jogalkotói reformokról. A Bíróság szerint a törvényjavaslatokat – a Kúria elnökének megválasztása, a Legfelsőbb Bíróság elnöki megbízatásának megszűnése az Alaptörvény hatályba lépésével, a Kúria elnöki tisztségének betölthetőségére vonatkozó új feltételek – azután nyújtották be a parlamentnek, miután a kérelmező nyilvánosan ki nyilvánította véleményét a reformok kapcsán, és azokat rendkívül rövid idő alatt fogadták el. Sőt, 2011. április 14-én és október 19-én két interjúban a parlamenti többség két tagja – akik közül az egyik igazságügyi államtitkár volt – kijelentette, hogy a Legfelsőbb Bíróság elnöke lesz a Kúria elnöke is.

A Bíróságot nem győzte meg a kormány azon érvelése, hogy az intézkedés szükségszerű következménye volt a legfelső igazságszolgáltatási szerv és elnöke funkcióinak alapvető változásának. Az a tény, hogy az Országos Igazságszolgáltatási Tanács elnökének funkcióit különválasztották a Kúria elnökétől, nem elegendő annak megállapításához, hogy a kérelmező funkciója – amelyre megválasztották – megszűnt az Alaptörvény hatályba lépésével. A hazai hatóságok előtt pedig nem vonták kétségbe sem a szakmai viselkedését, sem azt, hogy a kérelmező képes-e ellátni feladatát a Legfelsőbb Bíróság elnökeként. A Bíróság szerint a fenti tények és az események teljes egészében alátámasztották a kérelmező állítását, miszerint megbízatásának korai megszüntetésére nem azért került sor, mert indokolt volt az igazságszolgáltatás legfőbb szervének átalakítása, hanem mert nyilvánosan fejezte ki szakmai véleményét a jogal-

kotói reformok kapcsán. A kérelmező megbízatásának idő előtti megszüntetése reakció volt a reformokról kifejtett kritikáira és nyilvánosan kifejtett nézeteire, ami beavatkozást jelentett a véleménynyilvánítási szabadságának gyakorlásába.

A Bíróság kimondta, hogy ha a beavatkozás törvényben meghatározott és legitim célt is szolgált, az nem volt „szükséges egy demokratikus társadalomban”. A Bíróság különös fontosságot tulajdonított a kérelmező által betöltött tisztségnek, a nyilvánosan kifejtett nyilatkozatoknak és nézeteknek, a kontextusnak, amelyek között azokat megfogalmazta, és az általuk kiváltott reakciónak. A kérelmező a Legfelsőbb Bíróság és az Országos Igazságszolgáltatási Tanács elnökeként szakmai minőségében fejezte ki véleményét az igazságszolgáltatást érintő reformok kapcsán, amelyek az igazságszolgáltatási rendszer működését és reformját, a bírák függetlenségét és elmozdíthatatlanságát, valamint a nyugdíjkorhatárunk kérdését érintette. A Bíróság ennek kapcsán emlékeztetett arra, hogy az igazságszolgáltatás működésével kapcsolatos kérdések olyan közérdekű témát, vitakérdést képeznek, amely a 10. cikk védelmét élvez. Még ha a kérdéses vitának politikai következményei is vannak, ez önmagában nem elegendő ahhoz, hogy megakadályozzák a bírót, hogy az ügyben nyilatkozatot tegyen. A kérelmezőnek nemcsak joga, hanem az Országos Igazságszolgáltatási Tanács elnökeként a kötelessége is volt kifejeznie véleményét a bírósági rendszert érintő reformokról, miután összegyűjtötte és összegezte a különböző bíróságok véleményét. A kérelmező azzal a joggal is élt, hogy az Alkotmánybírósághoz forduljon, ahogyan azzal a lehetőséggel is, hogy a parlament ülésén fejtsse ki álláspontját. Nincs bizonyíték arra, hogy a kérelmező által kifejtett vélemények túlméntek volna a szigorúan szakmai szempontú kritikán, vagy hogy indokolatlanul személyes támadást vagy sértegetést tartalmaztak.

A beavatkozás arányossága kapcsán a Bíróság megállapította, hogy a kérelmező megbízatását – a megválasztása idején alkalmazandó hatályos jogszabályok alapján – három és fél évvel annak lejárta előtt szüntették meg, amely idő előtti megszüntetése anyagi következményekkel is járt, nevezetesen az elnöki ciklusa alatt járó díjazás és egyéb juttatások elvesztését. A Bíróság hozzátette, a szankciótól való félelemnek „dermesztő hatása” (*chilling effect*) van a véleménynyilvánítási szabadságának gyakorlására, és különösen kockázatot jelent, hogy elriasztja a bírákat a kritikus megjegyzések tételétől a közintézményekről és közpolitikákról, attól tartva, hogy elveszítik bírói tisztségüket. E hatás, amely a társadalom egészére hátrányos, szintén olyan tényező, amely érinti a ké-

relmezőre kiszabott szankció arányosságát, és ezáltal az indokoltságát. A Bíróság arra is emlékeztetett, hogy a tisztességes eljárás és az eljárási garanciák olyan tényezők, amelyeket figyelembe kell venni a véleménynyilvánítás szabadságába történő beavatkozás arányosságának értékelésekor. A kifogásolt intézkedés hatékony bírósági felülvizsgálatának hiánya a 10. cikk sérelméhez vezethet. Jelen esetben a vitatott intézkedéssel szemben nem állt rendelkezésre hatékony bírósági felülvizsgálat. Mindezek alapján a Bíróság kimondta, hogy a kérelmező véleménynyilvánítási szabadságába való beavatkozás nem volt szükséges egy demokratikus társadalomban, és megsértették az Egyezmény 10. cikkét. Az Egyezmény további cikkeinek állított sérelmét ennek fényében nem tartották szükségesnek megvizsgálni.

Kóczián Sándor

JEGYZETEK

1. 35810/09. számú kérelem.
2. Az EJEB 2014. január 28-án kelt döntése.
3. *E. és társai kontra Egyesült Királyság ügy*, 33218/96. számú kérelem, az EJEB 2002. november 26-án hozott döntése. Összefoglaló a *Fundamentum* 2003/2. számában.
4. 50073/07. számú kérelem.
5. Az EJEB 2014. április 15-én kelt ítélete.
6. 52019/07. számú kérelem.
7. Az EJEB 2014. április 29-én kelt ítélete.
8. 28609/08. számú kérelem.
9. Az EJEB 2014. május 18-án kelt döntése.
10. 56030/07. számú kérelem.
11. Az EJEB 2014. június 12-én kelt döntése.
12. 73579/10. számú kérelem.
13. Az EJEB 2014. január 14-én kelt ítélete.
14. A könyv kiadója és képviselője külön kérelemben fordult a Bírósághoz (*Ojala and Etukeno Oy v. Finland*; 2014. január 14., Application no. 69939/10.). Az eset érdemi részét tekintve hasonló döntés született.
15. 11882/10. számú kérelem.
16. Az EJEB 2014. február 4-én kelt ítélete. Az ügyet a Nagykamarához utalták.
17. 20261/12. számú kérelem.
18. Az EJEB 2014. május 27-én kelt ítélete.